

Інтерактивне навчання як ефективний засіб підготовки пілотів і диспетчерів до професійного спілкування

¹ Нечепорук Яна Сергіївна, аспірант, Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету, м. Кіровогра, Україна

Анотація. У статті висвітлено проблему володіння авіаспеціалістами професійною англійською мовою та підготовки курсантів льотних навчальних закладів (пілотів і диспетчерів) до майбутньої професійної діяльності. Наведені тлумачення поняття «професійна освіта» різними науковцями. Запропоновано інтерактивні педагогічні засоби, що покращують підготовку курсантів до професійного спілкування.

Ключові слова: професійне спілкування, професійна освіта, інтерактивне навчання, авіаційні спеціалісти, пілот, диспетчер

У зв'язку із всесвітньою глобалізацією, люди стають ближчими один до одного. Авіація відіграє в ній чи не найголовнішу роль, адже саме завдяки їй людина протягом декількох годин може дістатись в будь-яку частину світу. Саме через цю тенденцію Міжнародна організація цивільної авіації ІКАО намагається зробити пересування повітряного транспорту надійним та безпечним. Все більше авіаційних фахівців вважають, що запорукою безпеки польотів є не технічна надійність, а саме людський фактор. Тому своїм пріоритетним завданням ІКАО вважають стандартизацію галузі ефективного професійного спілкування між пілотами та диспетчерами.

Нещодавно (25-27 березня 2013 року) в Монреалі, з ініціативи Міжнародної організації цивільної авіації ІКАО, пройшов міжнародний семінар **Language Proficiency Requirements (LPRs) Technical Seminar**, в якому брали участь усі зацікавлені сторони процесу запровадження вимог ІКАО щодо вивчення професійної англійської мови. Серед них були представники з України. За їх словами, приблизно 87% тих, хто належить до складу екіпажу і 98% диспетчерів відповіда-

ють 4 рівню (Operational level) володіння професійною англійською мовою. Спираючись на зміст доповіді наших співвітчизників можна сказати з упевненістю, що авіаспеціалістам і курсантам ще є куди рости у сфері вивчення англійської мови для професійного спілкування. У доповіді було зазначено не тільки результати, але й причини не стовідсоткового втілення плану. Серед них брак навчальних і матеріальних ресурсів. Через недостатнє фінансування навчальних закладів, які готують та тестують на знання авіаційної англійської мови, не можуть дозволити собі запрошувати англомовних експертів цієї галузі. Наступна проблема, що була згадана у доповіді – це велика різниця існуючої та необхідної державної навчальної програми з вивчення авіаційної англійської. Спеціалісти вважають, що той час, який зараз виділяється на вивчення англійської мови в льотних навчальних закладах, є просто мізерним у порівнянні з тим об'ємом матеріалу, який має бути вивчений авіаспеціалістом для ефективною професійною діяльністю.

У результаті опрацювання багатьох наукових праць (Ковтун О.В., Римарьова Т.Ф., Пече-

на Л.С., Кашин А. та інші) ми зробили висновок, що наразі не розглядається задача проведення глибоких досліджень у вирішенні питання вдосконалення та розвитку системи підготовки авіаційних кадрів у сучасних умовах. Аналіз доводить, що в наш час назріває серйозне протиріччя між необхідністю мати висококваліфіковані кадри в авіації України та можливостями держави їх професійної підготовки. Для вирішення даного протиріччя слід створити таку систему підготовки, яка забезпечить потреби всієї авіації як по кількості, так і по якості професійних кадрів. Льотні навчальні заклади протягом всього періоду навчання мають формувати у курсантів професійну ідентичність, готовність до майбутньої практичної діяльності.

Розглядаючи особливості професійної освіти, А. Новіков під даною дефініцією розуміє «результат професійного навчання і виховання, професійного становлення та розвитку особистості людини». Однією з основних цілей професійної освіти, на думку вченого, є створення умов для опанування певної професійної діяльності, одержання кваліфікації (або в певних випадках – перекваліфікації) для включення людини в суспільно корисну працю відповідно до її інтересів і потреб. Причому для кожної окремої людини її професійна освіта виступає як засіб самореалізації, самовираження та самоствердження особистості, а також як засіб соціального самозахисту й адаптації в умовах ринкової економіки [4].

Термін «професійна освіта» розуміють і як сукупність знань, умінь та навичок, опанування яких надає змогу працювати спеціалістом певної кваліфікації, зазначає С. Гончаренко [1].

Тому, аби виховати та навчити наступне покоління авіаспеціалістів, ми вважаємо за необхідне обов'язкове застосування сучасних, інтерактивних, методів навчання. Сучасні науковці та спеціалісти авіаційної галузі підкреслюють, що визначну роль у безпеці польотів все ж таки відіграє саме людський фактор [5]. У зв'язку з цим підвищується значимість розвитку професійних якостей, зокрема, відчуття професійної відповідальності у майбутніх авіаспеціалістів за якість та ефективність їх дій та спілкування як в екіпажі так і з диспетчерськими службами. Майбутні пілоти за час навчання мають зрозуміти, що англійська стає все більш невід'ємною від їх професійних навичок та вмінь. Нею доводиться користуватись не лише під час польоту, але й в процесі навчання та самоосвіти.

Нещодавно професійний союз пілотів Франції провів масштабну роботу по встановленню реальної ситуації із використанням англійської мови в авіації різноманітними авіакомпаніями

світу. Отримані фактичні данні, підтверджують широке використання англійської мови не тільки як засобу спілкування під час виконання міжнародних польотів, але й під час використання керівництва з льотної експлуатації, під час спілкування з бортпровідниками, наземним персоналом і між пілотами екіпажу [6].

Сентенція, що була висловлена кілька сотень років до н.е. Конфуцієм: «Скажи мені і я забуду. Покажи мені і я запам'ятаю. Дай мені діяти самостійно, і я зрозумію» і зараз має велике значення для сучасної педагогічної науки. Більшість методичних інновацій пов'язані сьогодні із застосуванням інтерактивних методів навчання. У педагогіці розрізняють декілька моделей навчання:

1) пасивна – учень(студент) виступає в ролі «об'єкта» навчання (слухає і дивиться);

2) активна – учень(студент) виступає «суб'єктом» навчання (самостійна робота, творчі завдання);

3) інтерактивна – взаємодія. Використання інтерактивної моделі навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання ролевих ігор, спільне вирішення проблем.

Поняття «інтерактив» прийшло до нас з англійської від слова «interact». «Inter» – це «взаємний», «act» – діяти. Інтерактивний – означає здатність взаємодіяти або знаходитись в режимі бесіди, діалогу з будь-чим (наприклад, комп'ютером) або будь-ким (людиною). Отже, інтерактивне навчання – це перш за все діалогове навчання, в ході якого відбувається взаємодія викладача та студента [4].

Слід визнати, що головні характеристики інтерактивного навчання допоможуть курсантам (пілотам та диспетчерам) опанувати навички ефективного професійного спілкування. Це навчання має на меті конкретні і прогнозовані цілі. Одна із таких цілей полягає у створенні комфортних умов навчання, таких, під час яких курсант відчуває свою успішність, свою інтелектуальну спроможність, що робить сам процес навчання продуктивнішим. В цій моделі навчання виключається домінування будь-якого учасника навчального процесу або будь-якої ідеї. Із об'єкта впливу курсант стає суб'єктом взаємодії, він сам активно бере участь в процесі навчання, слідує своїм індивідуальним маршрутом навчання.

В багатьох дослідженнях розкриваються або загальні питання професійної діяльності авіаційних спеціалістів, або ж конкретні завдання їхньої практичної підготовки до ведення радіообміну англійською мовою. Загальної ж характеристики процесу професійного спілкування в системі «пілот-диспетчер» або ж «пілот-пілот», майже, не спостерігається. Сучасне бачення проблеми

мовленнєвої підготовки авіаспеціалістів полягає в тому, що вона не може зводитися лише до опанування фразеологією радіообміну, в її основі повинні лежати загально мовленнєві вміння, які є необхідною складовою професійної надійності пілотів та диспетчерів.

В Україні недостатньо наукових досліджень, які б пропонували цілісну систему підготовки майбутніх пілотів і диспетчерів до професійного спілкування. Тому провідним завданням залишається дослідити яким чином інформаційно-комунікативні технології позначаються на номеклатурі тих загально мовленнєвих умінь, що повинні бути сформовані у майбутніх авіаспеціалістів задля здійснення ними професійної комунікації [2].

Наразі підготовка курсантів льотних навчальних закладів, а саме пілотів і диспетчерів, має відбуватись з обов'язковим урахуванням новітніх технологій освіти: ті, що спрямовані на особистісний та комунікативний підхід. Особистісний тип спілкування спрямований на глибоку зацікавленість навчаючого, визнання самостійності його особистості, розвиток його відчуття відповідальності за кожне вимовлене слово в процесі професійної діяльності. Комунікативний компонент, виражений особистісним спілкуванням, дозволить викладачу й курсанту:

– установлювати міжособистісні зв'язки;
– погоджувати їх взаємодії;
– вибирати оптимальний стиль спілкування в різних ситуаціях;
– опановувати засоби вербального та невербального спілкування [3].

Отже, аби забезпечити міжнародну авіацію високоякісними спеціалістами, необхідно під час їхнього навчання у вищих навчальних закладах акцентувати увагу на прищепленні знань, умінь і навичок професійного спілкування майбутніх авіаційних фахівців. В період навчання курсантів в льотній вищій школі, викладачі можуть лише сподіватись на їх сумлінність та справжнє бажання стати спеціалістами своєї галузі. Зі свого боку викладачі мають усіляко сприяти вивченню і засвоєнню необхідного матеріалу та обов'язково слідувати сучасним інтерактивним технологіям навчання. Така методика є особливо важливою в процесі вивчення професійної англійської мови. Саме інтерактивність викладача та курсантів дасть можливість відчутти реальність та специфіку спілкування льотного персоналу, навчити їх не губитись в авіаційному міжнародному середовищі, а в необхідній позаштатній ситуації акумулювати свої комунікативні можливості та уникнути катастрофи.

ЛІТАРАТУРА

1. Гончаренко, С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К.:Либідь, 1997. – 376 с.
2. Новиков. А.М. Профессиональное образование в России / А.М. Новиков. – М.: Прогресс, 1997. – 412 с.
3. Ковтун О.В. Вплив інформаційно-комунікативних технологій сучасного повітряного судна на організацію мовної освіти майбутніх авіаційних операторів / О.В. Ковтун. – Електронне наукове видання «Науковий вісник Донбасу», 2010 №1(9). – 12 с.
4. Немлій Л.С. Формування комунікативної компетенції диспетчера-інструктора управління повітряним рухом / Л.С. Немлій – Вісник НАУ. 2012. – № 3. – С. 170-173.
5. Новиков. А.М. Профессиональное образование в России / А.М. Новиков. – М.: Прогресс, 1997. – 412 с.
5. Татмышевский К.В. Инновационные методы обучения (Активные методы обучения), режим доступа: http://uu.vlsu.ru/files/Innovacionnie_MO
6. Труды Международной научно-практической конференции «Состояние и перспективы подготовки авиационных специалистов» / Под ред. И.В. Кабашкина. – Рига: Изд. института транспорта и связи, 2008. – 81 с. Режим доступа: http://www.aviasafety.ru/aviaenglish/articles/angliiskii_nujennetolkodlyavedeniyaradiosvyazi

Нечепорук Я.С. Интерактивное обучение, как эффективный метод подготовки пилотов и диспетчеров к профессиональному общению

Аннотация. В статье охарактеризована проблема владения авиаспециалистами профессиональным английским языком и подготовки курсантов лётных учебных заведений (пилотов и диспетчеров) к будущему профессиональному общению. Учитывая снижение количества авиационных происшествий по техническим причинам, эксперты по безопасности полётов продолжают изучать детали и процессы, из-за которых возникают аварии и катастрофы. Благодаря быстрому техническому прогрессу, механические неисправности воздушных судов отошли на второй план. Теперь повышенное внимание начали уделять человеческим факторам, которые чаще становятся причиной катастроф. Одним из таких факторов является качество профессионального общения в системе «пилот-диспетчер». Рассказано о том, что международным экипажам, для которых английский язык является иностранным, намного сложнее вести профессиональное общение в условиях стресса, особенно во время аварийных ситуаций. Этот языковой барьер может привести к неправильному пониманию и негативно влиять на безопасность полёта. В процессе межкультурного общения, даже если оно осуществляется на одном языке, следует не допускать недопониманий, а щепетильно придерживаться требований стандартной фразеологии и соответственных правил радиообмена. Также в статье приведены толкования понятия «профессиональное обра-

зование» разными научными деятелями. Отражена проблема подготовки квалифицированных авиационных специалистов. Причём «профессиональное образование» рассмотрено как способ самореализации, самовыражения и самоутверждения личности в условиях современного времени. Предложены интерактивные педагогические средства, которые улучшают подготовку курсантов к профессиональному общению. Говоря о модернизации образования, нельзя не упомянуть проблему интерактивных методов обучения, актуальных в настоящее время. Это методы и средства обучения, используемые преподавателем для активизации учебного процесса, самостоятельной работы студентов и имеющие обязательно обратную связь: проблемные лекции, семинары-дискуссии, разбор конкретных педагогических ситуаций, деловые игры. Заостряется внимание на том, что активные методы обучения являются одними из наиболее перспективных путей подготовки современного авиационного специалиста, потому подготовку следует основывать на принципах проблемности и моделирования профессиональной деятельности. Статья акцентирует внимание на том, что повышение качества образования определяется обязательным умением преподавателей использовать инновационные методы обучения и отказываться от передачи знаний в монографической форме.

Ключевые слова: профессиональное общение, профессиональное образование, интерактивное обучение, авиационные специалисты, пилот, диспетчер

Necheporuk Y. Interactive education as an effective mean of pilots and controllers preparation for professional communication

Abstract. This article describes the problem of professional English language usage by aviation specialists and the problem of preparation cadets of flight institutions (pilots and controllers) for their future professional communication. Taking into account that the number of aviation accidents, because of technical failure is decreasing, flight safety experts continue to study the details and processes which cause the damages and crashes. Due to fast moving technical progress, mechanical failures have moved to the background. Now higher attention is drawn to the human factors, which frequently become the real reason of disasters. One of such factor is an effective professional communication between pilot and controller. It was mentioned that it is very difficult for foreign crews to hold the radio communication during stress cases and emergency situations. This language boundary may lead to misunderstanding and negatively influence on flight safety. In process of international communication, even if it is accomplished in common language, aviation specialists must follow the standard phraseology requirements. The article also explained the notion of «professional education» by different scientists. It reflects the problem of qualified aviation specialists training. «Professional education» is considered as a mean of personal self-realization and self-affirmation in modern world conditions. This article suggests the implementation of interactive pedagogical methods, which improve cadets' preparation for future professional communication. Speaking about modernization of education it is impossible not to mention the problem of current streams in education such as interactive methods. These methods are used by teachers in order to activate training process, provoke individual work of students and obligatory to get their feedback. Teachers try to implement modern educational method by means of problematic lectures, seminar-discussion, specific case-studies, business games etc. The attention is focused on fact that active educational methods are the most promising ways in order to train current aviation specialist. Such education is based on case-study activities and simulation the situations from their real-life professional activity. The article pays attention to the quality of education and obligatory insists that teachers use innovation educational methods and refuse one-way lectures.

Keywords: professional communication, professional education, interactive education, aviation specialists, pilot, controller